

महाराष्ट्र शासन

क्रमांक-भांखस २०१८/प्र.क्र.१२५/उद्योग-४
उद्योग, ऊर्जा व कामगार विभाग,
मादाम कामा रोड, हुतात्मा राजगुरु चौक,
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक :- ०६ जानेवारी, २०२०

प्रति,

अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,
सर्व मंत्रालयीन विभाग,
मंत्रालय, मुंबई ४०० ०३२

विषय :- उद्योग विभागाच्या दिनांक ०९.१२.२०१६ मधील तरतुदींच्या अनुषंगाने
खरेदीदार विभागांना येणाऱ्या अडचणींबाबत

महोदय,

उद्योग विभागाच्या दिनांक ०९.१२.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयान्वये राज्यात सुधारित खरेदी धोरणाची अंमलबजावणी करण्यात येत आहे. राज्य शासनाच्या अधिपत्याखालील विविध विभागांकडून/कार्यालयांकडून ज्या वस्तू खरेदी करण्यात येतात. त्या स्पर्धात्मक/ वाजवी किंमतीत, उच्च गुणवत्तेच्या तसेच पारदर्शक पद्धतीने खरेदी प्रक्रियेतून प्राप्त करून घेण्यासाठी राज्यात दिनांक ३०.१०.२०१५ रोजीच्या खरेदी धोरणानुसार खरेदी प्रक्रियेत एकवाक्यता, पारदर्शकता, ई-निविदा पद्धतीने खरेदी, सूक्ष्म व लघुउद्योजक घटकांकडून खरेदी, अंध व अपेंग यांच्या संस्थांकडून खरेदी, हाफकिन या संस्थेकडून खरेदी इ. घटकांच्या सक्षमीकरणासाठी व त्यांच्या उन्नतीसाठी खरेदी धोरणात तरतूदी करण्यात आलेल्या आहेत.

२. दिनांक ३०.१०.२०१५ रोजीच्या खरेदी धोरणात अधिक सुस्पष्टता येण्यासाठी त्यातील संदिग्धता दूर करण्यासाठी विविध घटकांकडून अभिप्राय मागवून या विभागाच्या दिनांक ०९.१२.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने सुधारित खरेदी धोरण लागू करण्यात आलेले आहे. सुधारित खरेदी धोरणातील तरतूदींच्या अनुषंगाने खरेदी प्रक्रिया राबविण्याबाबत शासनाच्या अधिपत्याखालील सर्व विभागांना/ कार्यालयांना, जिल्हा परिषदा, महानगरपालिका, नगरपालिका, महामंडळे, मंडळे इ. संस्थांना बंधनकारक करण्यात आलेले आहे. तथापि, या सर्व बाबींच्या अनुषंगाने बन्याचशा खरेदीदार विभागांना केंद्र/ राज्य शासनाच्या विविध योजनांची अंमलबजावणी करतांना जो निधी प्राप्त होतो. तो या विभागाच्या दिनांक ०९.१२.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयातील तरतूदींच्या अनुषंगाने उद्भवणाऱ्या अडचणींच्या बाबतीत त्यात प्रामुख्याने वारंवार निविदा प्रसिद्ध करूनही पुरेसा प्रतिसाद न मिळणे, तांत्रिकदृष्ट्या निविदा पात्र न ठरणे, परिणामी खरेदी प्रक्रिया विहित कालावधीत पार न पडणे, परिणामी शासकीय निधीचा विनियोग न होणे, निधी व्यपगत होणे, या बाबी उद्भवल्याचे बन्याचशा खरेदीदार विभागांनी नमूद केले आहे. त्यात प्रामुख्याने सार्वजनिक आरोग्य विभाग, वैद्यकीय शिक्षण व औषधी द्रव्ये विभाग व इतर विभागांना योजनांच्या परिणामकारक अंमलबजावणीसाठी विहित कालावधीत वस्तुंची खरेदी प्रक्रिया पार पाडावी लागते. तथापि, सदर खरेदी प्रक्रिया पार पाडतांना तरतूदींच्या अनुषंगाने अडचणी उद्भवतात. तसेच खरेदी धोरणातील परिच्छेद २.५ मध्ये नमूद केलेल्या “वस्तुंच्या खरेदीकरिता या नियमपुस्तिकेत नमूद केलेल्या प्रक्रिया आणि मार्गदर्शक सुचनांपासून कोणतीही तफावत किंवा अपवाद करण्यासाठी उद्योग विभागाची पूर्वपरवणगी घेणे आवश्यक राहील” या तरतूदींच्या अनुषंगाने काही खरेदीदार विभाग खरेदी प्रक्रिया राबवितांना वारंवार या विभागाकडे अनौपचारिक संदर्भाद्वारे विचारणा करतात.

३. खरेदी प्रक्रियेच्या प्रत्येक टप्प्यावर करावयाच्या कार्यवाहीबाबत सुधारित खरेदी धोरणात सविस्तर मार्गदर्शक सूचना देण्यात आलेल्या आहेत. खरेदी धोरणाच्या अनुषंगाने खरेदी प्रक्रिया पार पाडतांना निविदा प्रक्रिया प्रसिद्ध करूनही पुरेशा निविदाकारांकडून खरेदी प्रक्रियेत भाग न घेणे, पुरेसा प्रतिसाद न मिळाल्याने निविदेस मुदतवाढ देण्यात येणे किंवा पुनर्निविदा प्रसिद्ध करणे, या व इतर बाबींच्या अनुषंगाने परिच्छेद ४.४.३.१ मधील तरतुदीबाबतची स्पष्टता अधोरेखित करण्यात येत आहे.

४. निविदा स्पर्धात्मक होण्यासाठी कमी ३ निविदाकार असणे आवश्यक आहे. ३ पेक्षा कमी निविदाकारांनी भाग घेतला असल्यास प्रथम किमान १ आठवडयाची मुदतवाढ द्यावी. निविदा प्रसिद्ध करतांना स्पर्धा मर्यादित होईल अशा पद्धतीने कोणत्याही अनावश्यक अटी निविदेत असू नयेत. अशी मुदतवाढ दिल्यानंतरदेखील ३ पेक्षा कमी निविदाकारांनी भाग घेतला असल्यास दुसऱ्यांदा एक आठवडयाची मुदतवाढ द्यावी व त्यानंतर कोणतीही मुदतवाढ देण्यात येऊ नये. तथापि, (अ) ३ किंवा त्यापेक्षा अधिक निविदा तांत्रिकदृष्ट्या पात्र ठरल्यास त्यावर खरेदी विभागास पुढे जाण्यास मुभा राहील. तसेच (ब) दोन निविदा तांत्रिकदृष्ट्या पात्र ठरल्यास खरेदीची वास्तविक किंमत व अगोदर ठरलेली अंदाजित किंमत यामध्ये (-) २०% ते (+) १०% तफावत असल्यास ती मान्य करण्यास खरेदीदार विभागास मुभा राहील. या किंमत श्रेणीमध्ये किंमती न आल्यास फेरनिविदा काढावी. या तरतुदी विशद करण्यात आलेल्या आहेत. तथापि, कामाची पूर्तता वेळेवर करण्यास महत्त्व देण्यात आले तर खरेदी अधिकारी / विभाग दोनवेळा मुदतवाढ दिल्यानंतरदेखील ३ पेक्षा कमी प्रतिसाद मिळाला तरी त्यासह पुढे जाण्याचा निर्णय घेऊ शकेल. व त्यासाठी सुसाध्य कारणे नमूद करेल. अशा तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत. सुसाध्य कारणांमध्ये (१) निविदेस व्यापक प्रसिद्धी देऊनही तसेच स्पर्धा मर्यादित होईल अशा पद्धतीने कोणत्याही निर्बंधित/ मर्यादित अटी (Restrictive) निविदेत नमूद करण्यात आलेल्या नसतांनाही पुरेसा प्रतिसाद न मिळणे. (२) वस्तुंचे विर्निदेश (Specifications) नमूद करतांना सदर विर्निदेश अत्यावश्यक आहेत. त्यात शिथिलता आणणे शक्य नाही याबाबत नमूद करण्यात यावेत. (३) निविदा राष्ट्रीय/राज्यस्तरीय वर्तमानपत्रात प्रसिद्ध करूनही पुरेसा प्रतिसाद न मिळणे. (४) तसेच खरेदी करावयाच्या विशिष्ट वस्तुंबाबतचे उत्पादक मर्यादित स्वरूपात असणे इ. कारणांचा समावेश सुसाध्य कारणांमध्ये असू शकेल. सुसाध्य कारणे प्रकरणपरत्वे तसेच त्या त्या परिस्थितीत विभागांच्या अडचणींच्या अनुषंगाने वेगवेगळी असू शकतील. तसेच त्यानुषंगाने याबाबी संबंधित विभाग खरेदी समितीच्या बैठकीत नमूद करून त्याप्रमाणे पुढील आवश्यक तो निर्णय घेऊ शकेल. या व्यतिरिक्त नमूद करण्यात येते की, दिनांक ०१.१२.२०१६ रोजीच्या सुधारित खरेदी धोरणाच्या अनुषंगाने खरेदी प्रक्रिया राबविण्यासाठी पुरेसे पर्याय उपलब्ध आहेत. त्यात प्रामुख्याने एकलस्रोत पद्धत, स्वीस चॅलेंज पद्धत, मर्यादित निविदा, तातडीची खरेदी म्हणून अभिव्यक्ती स्वारस्य (Expression of interest) पद्धतीने खरेदी, तातडीचा खरेदी आदेश या विविध पद्धतीने खरेदी प्रक्रिया राबविण्याबाबतच्या तरतुदी नमूद केलेल्या आहेत. सदर तरतुदींच्या अनुषंगाने संबंधित खरेदीदार विभागांनी त्यांच्या स्तरावर निर्णय घेऊन खरेदी प्रक्रिया राबविणे अभिप्रेत आहे.

५. उपरोक्त सर्व बाबी जाणीवूर्वक अतिशय विस्ताराने सुधारित खरेदी धोरणात नमूद करण्यात आलेल्या आहेत. या व्यतिरिक्त खरेदीदार विभागांच्या स्तरावर दिनांक ०१.१२.२०१६ रोजीच्या शासन निर्णयाच्या अनुषंगाने विविध समित्यांची रचना व अधिकार विस्ताराने नमूद करण्यात आलेल्या आहेत. संबंधित खरेदी विभागाच्या समित्यांना खरेदी प्रक्रियेदरम्यान काही अडचणी उद्भवल्यास त्या इतिवृत्तात नमूद करून त्यानुषंगाने खरेदी प्रक्रिया पार पाडण्याबाबत संबंधित विभागप्रमुखांना पुर्णतः मुभा देण्यात आलेली आहे. खरेदी समिती खरेदी प्रक्रियेच्या अंतिम टप्प्यापर्यंत कार्यरत राहील, अशा तरतुदी करण्यात आलेल्या आहेत.

६. उपरोक्त सर्व बाबी पाहता, या विभागाच्या दिनांक ०१.१२.२०१६ रोजीच्या सुधारित खरेदी धोरणात खरेदी प्रक्रियेच्या दरम्यान प्रत्येक टप्प्यावर करावयाच्या कार्यवाहीबाबतच्या स्वयंस्पष्ट/तपशिलवार तरतूदी नमुद करण्यात आलेल्या आहेत. या बाबी पाहता, शासनाच्या सर्व विभागांना विनंती करण्यात येत आहे की, या विभागाच्या दिनांक ०१.१२.२०१६ रोजीच्या खरेदी धोरणातील परिच्छेद २.५ च्या अनुषंगाने वस्तूच्या खरेदीकरिता नमुद केलेल्या तरतूदी आणि मार्गदर्शक सूचनांपासून कोणतीही तफावत किंवा अपवाद करण्यासाठी अत्यंत अपवादात्मक परिस्थिती उद्भवल्यासच या विभागाकडे अनौपचारिक संदर्भाद्वारे विचारणा करण्यात यावी अथवा खरेदीदार विभागांना खरेदी प्रक्रियेदरम्यान अडचणी उद्भवल्यास संबंधित खरेदी समितीच्या बैठकीत सदर बाबी नमुद करून त्या इतिवृत्तात घेऊन विभागाच्या स्तरावरच संबंधित खरेदी प्रक्रिया पार पाडावी.

७. सदरचे शासन परिपत्रक महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा संगणक संकेतांक क्रमांक २०२००१०९१५५२५६८९९० असा आहे. हा आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहेत.

आपला,

(डॉ.ना.कॉ.भोसले)
उप सचिव

प्रत माहितीस्तव सादर,

१. मा. मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई ३२
२. अपर मुख्य सचिव, मा. मुख्यमंत्री महोदयांचे कार्यालय, मंत्रालय, मुंबई
३. विकास आयुक्त (उद्योग), उद्योग संचालनालय, नविन प्रशासकीय इमारत, मुंबई ३२
४. सर्व विभागीय आयुक्त,
५. सर्व जिल्हाधिकारी,
६. सर्व मंत्रालयीन विभाग,
७. निवड नस्ती/ उद्योग-४